

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Факультет обліку і аудиту

Кафедра обліку у виробничій сфері

КУРСОВА РОБОТА
з дисципліни «Бухгалтерський облік(загальна теорія)»
на тему:
«Зобов'язання, як об'єкт бухгалтерського обліку»

Студента 3-го курсу групи ОКР-31
напряму підготовки Облік і аудит
професійної орієнтації – Контроль і ревізія
Будника Володимира Ігоровича

Керівник к.е.н. Римар Г.А.

Оцінка:
Національна шкала

Кількість балів: _____
ECTS _____

ЗМІСТ

Вступ.....	3
1. Характеристика зобов'язань як економічної категорії, мета та завдання їх обліку.....	5
2. Класифікація та оцінка зобов'язань підприємства.....	16
3. Організація обліку зобов'язань в умовах застосування комп'ютерних інформаційних технологій.....	28
Висновки і пропозиції.....	34
Список використаних джерел.....	37

ВСТУП

Сучасну економіку неможливо уявити без такого її важливого елемента, як зобов'язання. Вони мають вагоме значення для підприємства, адже являються важливою складовою в структурі всіх суб'єктів господарювання. Зобов'язання майже завжди присутні на початковому і кінцевому етапах кругообігу коштів, які включають придбання товарів, виробництво продукції, виконання робіт, надання послуг та розрахунку за них. Тобто більшість операцій, що здійснюються на підприємстві пов'язані з рухом грошових коштів, проведенням розрахунків між підприємствами, а значить, доволі часто із виникненням зобов'язань. Особливо це стосується розрахунків з постачальниками, що нерідко відбуваються із відстрочкою платежу. У зв'язку з цим, ризик можливих зловживань у сфері розрахунків є дуже високим. Окрім того, протягом останніх років почастишали випадки привласнення грошових коштів за рахунок нецільового використання кредитів в установі банку, штучного відтягування сплати по рахунках. Не менш актуальними є питання використання товарних (комерційних) кредитів на підприємствах України.

Проблемам обліку зобов'язань присвячено багато праць учених-економістів. Вагомий внесок у їхнє вирішення зробили такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як Ф.Ф. Бутинець, С.Ф. Голов, М.В. Кужельний, О. Власова та інші.

Для того, щоб підприємство мало змогу вижити в умовах жорстокої конкуренції та бути прибутковими, керівнику необхідно мати інформацію про зобов'язання підприємства. Будь-які помилки в обліку зобов'язань та операцій з ними можуть дорого коштувати як бухгалтерові та і підприємству в цілому. Саме тому такі операції вимагають уваги як з боку осіб, які їх безпосередньо здійснюють, так і з боку тих, хто проводить контроль на підприємстві.

Необхідність змісту зобов'язань, їх оцінки та класифікації і визначили вибір теми курсової роботи.

Метою курсової роботи є дослідження економічного змісту зобов'язань, діючої практики їх обліку та розроблення пропозиції щодо вдосконалення управління зобов'язаннями в сучасних умовах господарювання.

Для досягнення мети в роботі поставлені такі завдання:

- дослідити економічний зміст зобов'язань, їх роль у господарському обороті;
- визначити підходи до класифікації зобов'язань;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення організації обліку зобов'язань підприємства в умовах створення автоматизованих робочих місць.

Предметом дослідження виступає економічна природа довготермінових і поточних зобов'язань підприємства.

Для досягнення поставленої в курсовій роботі мети було використано такі методи дослідження як порівняння, елімінування, перерахунок показників, прийом балансових співвідношень, балансовий і сальдовий прийоми, спосіб аналітичних групувань.

Так, методом порівняння досліджувалось питання відповідності діючої методики обліку зобов'язань законодавчим і нормативним актам. Балансовий та сальдовий прийом та спосіб аналітичних групувань застосовано при перевірці наявності та погашення зобов'язань; системний аналіз - для деталізації і розчленування об'єкта дослідження на окремі важливі складові елементи; синтез - для узагальнення розрізнених аспектів методики організації обліку зобов'язань; аналогія - для дослідження відповідності вітчизняної системи обліку до практики.

1. ХАРАКТЕРИСТИКА ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ, МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ЇХ ОБЛІКУ

Для здійснення господарської діяльності підприємству потрібні основні та обігові кошти. Їх можна отримати як із внутрішніх так і зовнішніх джерел. Тобто, економічною базою створення та розвитку будь-якого підприємства є капітал.

Поняття “капітал” асоціюють з поняттям “власність”. В момент створення підприємства його стартовий капітал втілюється в активах, які інвестовані засновниками(учасниками), і являє вартість майна підприємства. Майно суб'єкта господарювання складається із різноманітних фінансових, матеріальних і нематеріальних ресурсів, що є носіями прав власності окремих підприємств, а також чистих інвестованих коштів.

Тобто, джерелами майна є власний і позиковий капітал (рис1.).

Рис.1.Складові капіталу підприємства [3, с.119].

До власного капіталу відносять власні джерела фінансування суб'єкта господарювання, які без визначення терміну повернення внесені його засновниками (учасниками) або залишені ними за рахунок чистого прибутку.

На етапі, коли підприємство ще не має зовнішньої заборгованості, основна облікова формула капіталу(1):

$$A = K \text{ оскільки } Z = 0, \quad (1)$$

де А – актив(власність майна);

К – власний капітал;

З – боргові зобов'язання.

Здійснюючи підприємницьку діяльність підприємство неминуче використовує залучені кошти, тобто утворює борги. Боргові зобов'язання підтверджують права і вимоги кредиторів щодо активів підприємства, звідси (2):

$$A = Z + K \quad (2)$$

До позикового капіталу відносять зобов'язання підприємства. Підприємства, які функціонують завжди мають в пасиві балансу частку зобов'язань, оскільки власного капіталу не вистачає для розширення масштабів діяльності [10, с.193].Ці два складові капіталу мають певні відмінності (табл.1).

Таблиця 1.

Порівняння власного та позикового капіталу [Розроблено самостійно]

Власний капітал	Позиковий капітал
Повне або обмежене право голосу, яке залежить від змісту установчих документів	Відсутнє право голосу
Право на відшкодування кредитів виникає тільки після виконання зобов'язань по позиковому капіталу	Беззаперечне право вимагати відшкодування позики згідно з умовами, записаними у фінансових документах
Виплати здійснюються у вигляді відсотків або дивідендів тільки у тому випадку, якщо підприємство приносить прибуток	Виплата передбачених в позикових обов'язках відсотків обов'язкова, незалежно від результатів господарської діяльності

Поняття «зобов'язання» з'явилося навіть раніше, ніж виник такий феномен людського суспільства, як гроші. Справді, в той час коли виникла грошова форма розрахунків, то зобов'язання вже існували, адже і при звичайному обміні товарами (ще до появи посередництва грошей) виникали зобов'язання однієї сторони перед іншою. Саме тому зобов'язання можна охарактеризувати як дуже давню форму відносин між людьми з приводу виникнення часової затримки в розрахунках між сторонами обміну послугами, товарами, ресурсами та іншими цінностями.

Давно минули ті часи планової економіки та директивного стилю управління господарством, коли наявність зобов'язань в балансі підприємства автоматично асоціювалася із боргами чи незадовільним фінансовим станом. В сучасних умовах керівники по-новому стали дивитися на цю економічну категорію. Ринкова модель економіки, на яку орієнтується наша країна, за весь час свого існування довела абсолютну нешкідливість, та, доволі часто, і корисність виникнення та наявності (у розумних межах) зобов'язань підприємства в ході господарської діяльності.

Згідно з МСФЗ зобов'язання визначають як обов'язок чи відповідальність діяти або робити певним чином. В більш ширшому розумінні зобов'язання - це теперішня заборгованість підприємства, яка виникає в результаті минулих подій і погашення якої, як очікується, спричинить вибуття з підприємства ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди [19].

Якщо мова йде про такі види зобов'язань, як заборгованість по виплаті заробітної плати, розрахунках за податковими та платежами, орендними тощо, тоді, звичайно, можна говорити про їх недоцільність та, навіть, шкідливість для суб'єкта господарювання. Але існує інший напрям зобов'язань, що полягає у використанні залучених коштів. І на рахунок цього питання виникають дещо суперечливі думки. Наприклад, у країнах із розвиненою ринковою економікою нормальним вважають, коли частка власного капіталу в структурі джерел засобів складає 50-60 %, а інколи і менше. Банківську справу в цих країнах вважають специфічною формою підприємницької діяльності [17, с.122].

З першого погляду, такі твердження є доволі незрозумілими та безпідставними. Адже традиційно вважають, що позитивним є коли підприємство працює лише у власному приміщенні, використовує своє обладнання, закупає сировину або товари за власні кошти і розраховується за них відразу. Звичайно, така схема роботи має значні переваги, але якщо мислити більш стратегічно, то можна знайти дуже вагомні контраргументи. Перш за все, для роботи лише за власні кошти необхідно акумулювати значні суми грошових коштів, що потребує багато часу та зусиль, а інколи і завдає шкоди бізнесу. Прикладом такої ситуації є вилучення частини оборотних коштів на купівлю основних засобів (обладнання, нерухомості), що гальмує розвиток бізнесу і зменшує обсяги виробництва на значний термін, поки знову не буде досягнуто аналогічного рівня оборотного капіталу.

В сучасних умовах залучення грошових коштів для розвитку підприємства із різних джерел є не тільки можливим та корисним, а й життєво необхідним. Цілком зрозуміло, що яким би успішним і прибутковим не було підприємство, все одно в процесі роботи виникають ситуації, які створюють передумови для виникнення зобов'язань перед іншими суб'єктами господарювання, банківськими установами, державою. Окремі менеджери дотримуються поглядів, відповідно до яких якщо у балансі підприємства відсутні будь-які зобов'язання, то це свідчить лише про недалекоглядність та непрактичність керівництва підприємством. Вони переконані, і ми підтримуємо цю точку зору, що дуже часто для динамічного розвитку, випередження конкурентів власних коштів недостатньо. А в ринкових умовах фактор часу та гра на випередження є вирішальними у перемозі над суперниками на будь-якому секторі ринку.

Динаміка, темп ринкових відносин призводять до певного розриву між виконанням робіт, наданням послуг, виробництвом продукції, її відвантаженням і отриманням за це коштів. Партнерські стосунки на основі відстрочення платежів або сплати їх по частинах, надання продукції під реалізацію є реалією сучасного бізнесу. Така ситуація є вигідною для обох

сторін, хоч при цьому одна з них має зобов'язання перед іншою, але така схема розрахунків дозволяє пришвидшити оборотність капіталу, нарощувати обсяги своєї діяльності.

Зобов'язання - це заборгованість підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікують, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють в собі економічні вигоди.

Минулі події - це ті, які привели до зобов'язань підприємства, пов'язаних із придбанням активів (необоротних, нематеріальних, оборотних грошових та інших), в розрахунку на отримання від їх використання більшої вигоди, ніж очікуване скорочення (зменшення) ресурсів при погашенні заборгованості [19].

Зобов'язання визнаються заборгованістю перед кредиторами за таких обставин:

- зобов'язання відображено в теперішньому часі і вони є наслідком минулих фактів господарського життя (отримані запаси, послуги, нанесена шкода, за яку підприємство несе відповідальність);
- підприємство визнає необхідність майбутніх платежів кредиторам з метою надалі підтримувати господарські зв'язки з ними відповідно до нормального ходу підприємницької діяльності;
- зобов'язання повинно бути виконано незаперечно, але майбутні платежі мають імовірний характер, оскільки підприємство може мати ускладнення з платежами;
- строки виконання зобов'язань можуть бути визначені, але точна дата невідома;
- суб'єкт, відносно якого виникли боргові зобов'язання, повинен бути ідентифікований як особа чи група осіб, хоча в момент реєстрації зобов'язання суб'єкт міг бути не ідентифікованим.

Канадський інститут присяжних бухгалтерів надає таке визначення зобов'язання - належний до сплати борг, що підлягає сплаті; в фінансовому обліку - вартісне вираження витрат по виконанню зобов'язання, що підлягає стягненню.

В США зобов'язання, або пасиви, визначаються як можлива відмова від економічних вигод в майбутньому, зумовлена нині існуючими зобов'язаннями фірми по передачі активів або наданню послуг іншим фірмам у майбутньому в результаті операцій або подій, що мали місце в минулому. Є такі основні характеристики зобов'язань:

- наявність у підприємства зобов'язання, виконати яке можна лише шляхом передачі активу або надання послуг іншій організації в майбутньому;
- господарська подія, яка призвела до виникнення цього зобов'язання, вже відбулася;
- виникнення зобов'язання повинно бути, принаймні, ймовірним.

Зобов'язання виникають унаслідок проведення компанією господарських операцій, які пов'язані з отриманням кредитів, і товарів та послуг з відстроченням платежу. Майнові відносини між підприємствами, які виникають у результаті здійснення таких операцій, набувають характеру цивільно-правових зобов'язань. У статті 151 Цивільного кодексу України визначено: "У силу зобов'язання одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити на користь іншої сторони (кредитора) певну дію, як-от: передати майно, виконати роботу, сплатити гроші або утриматися від певної дії, а кредитор має право вимагати від боржника виконання його обов'язку". [1, с.12]. Із цього визначення випливає, що в будь-якому зобов'язанні розрізняються:

- суб'єкти;
- об'єкти;
- зміст зобов'язання, що забезпечує індивідуалізацію зобов'язання у кожному конкретному випадку.

Суб'єктами зобов'язання є як фізичні, так і юридичні особи, а саме:

- кредитор – до якого відноситься особа, якій належить право вимоги;
- боржник - це особа, яка має обов'язок, що відповідає праву вимоги кредитора [1, с. 41].

Кожний суб'єкт зобов'язання має права й обов'язки, юридичну відповідальність та не підпорядкований іншому. В окремих зобов'язаннях один

суб'єкт виступає виключно як кредитор, інший — виключно як боржник. Але здебільшого кожен з суб'єктів зобов'язання є одночасно і кредитором, і боржником, оскільки обидві сторони можуть мати права й обов'язки одна перед іншою.

Об'єктом зобов'язання є те, на що направлені права й обов'язки суб'єктів. Наприклад, кредитор має право вимагати від боржника, а боржник зобов'язаний вчинити певну дію на користь кредитора: передати майно, виконати роботу, сплатити кошти. Отже об'єктами зобов'язання є дії. Так, відповідно до договору купівлі - продажу, продавець зобов'язаний передати майно, а покупець - оплатити його.

В обліку зобов'язання відображають тільки тоді, коли у зв'язку з ним виникає заборгованість. Така заборгованість утворюється після отримання прав використовувати товари і послуги. Одночасно, невиконання укладеного договору може призвести до штрафних санкцій, заборгованість за якими також повинна бути відображена у фінансовому обліку.

Важливу роль в умовах ринкової економіки відіграє залучення коштів шляхом отримання підприємством банківських або інших кредитів.

В економічних дослідженнях одне з центральних місць займає вивчення поняття кредиту та кредитних відносин, що призвели до виникнення економічної категорії, як "зобов'язання". Адже, у суспільстві завжди може бути ситуація, коли одні підприємства не мають достатньо грошових коштів для розширення виробництва, а інші, навпаки, володіють тимчасово вільними коштами.

Виникнення кредиту пов'язано безпосередньо із сферою обміну, де власники товарів протистоять один одному, готові вступити в економічні відносини. Один з партнерів (позикодавець, кредитор) готовий надати іншому (позикоотримувачу, боржнику) гроші або майно на визначений строк з умовою повернення еквівалентної вартості, як правило, з оплатою цієї послуги у вигляді відсотка [8, с.26].

Термін "кредит" походить від латинського слова, що означає "позика" (від

слова стесію - "вірю", "довіряю"). Англійський економіст Т. Тук, при розгляді суті кредиту писав, що в найпростішому визначенні кредит – це довіра однієї особи до іншої, на підставі якої у позику в грошах або товарах надається певна сума капіталу, яка підлягає поверненню. За користування цією послугою боржник сплачує обумовлений в договорі відсоток [10, с. 232]. Є й інші трактування сутності кредиту. Одним з основних і найпростіших є визначення, яке наведено в загальній економічній теорії, і відповідно до якого кредит - це рух позикового капіталу [10, с.234].

Мочерний С. В. дав ширше визначення кредиту і точніше розкрив його зміст. З його точки зору кредит - це форма руху позикового капіталу, яка виражає відношення між кредиторами і позичальниками та забезпечує перетворення грошового капіталу в кредитний. Грошовий капітал надається його власниками в кредит на умовах строковості, повернення та платності [18, с.322].

Базилевич В.Д. й інші економісти дають визначення кредиту як системи відносин з приводу акумуляції та використання тимчасово вільних грошових коштів на основі повернення та платності у формі позичкового відсотка [11, с.420]. Відомий американський економіст-математик Ірвінг Фішер вважає, що кредит - це вимога кредитора до дебітора [8, с.50].

Отже, з економічної точки зору, кредит - це економічна категорія, яка виражає певні економічні відносини між суб'єктами господарювання. Він є вартісною економічною категорією; невід'ємним елементом товарно-грошових відносин. Кредит - це відносини між кредитором і боржником з приводу зворотнього руху вартості [23, с.32].

У найзагальнішому сенсі на сучасному етапі кредит визначають як надання грошей, товарів або послуг у борг з наступним поверненням та сплати певного відсотка за користування ним. В умовах ринкової економіки впродовж тривалого еволюційного розвитку кредит набув найрізноманітніших форм.

Отже, зобов'язання містять у собі ймовірність майбутнього вилучення коштів підприємства і втрати економічної вигоди внаслідок прийнятих у

минулому зобов'язань. Водночас підприємство може мати обов'язок діяти певним чином, але це не обов'язково призводить до відображення у його обліку і фінансовій звітності певного зобов'язання.

Правильна побудова обліку зобов'язань надає системі управління інформацію про їх наявність, повноту відображення інформації про них, своєчасне погашення.

Економіка країни та фінансовий облік знаходиться у тісному зв'язку. Якщо економіка вивчає умови і фактори використання обмежених ресурсів для виробництва товарів, їх розподіл та споживання у суспільстві, то облік забезпечує збір первинних даних щодо використання ресурсів, ефективності процесів, формування витрат, доходів та фінансових результатів окремих підприємств.

Облік збирає дані про факти господарської діяльності, що фіксується у первинних документах, оцінює та групує однорідні факти на рахунках та регістрах, складає фінансову звітність про ті ж об'єкти, які вивчає економіка.

Облік є динамічною і відкритою системою, яка контрастує з економікою, тому з розвитком економіки, відмирають старі, постають нові елементи (рахунки, правила розрахунків окремих економічних показників, моделі обліку ресурсів, собівартості, прибутку та ін.).

Отже, держава визначає фінансовий облік як інформаційну систему для управління суспільством, а тому законодавчими та нормативними актами передбачено, що його повинні вести юридичні особи всіх видів діяльності і форм господарювання. З розвитком суспільства та змінами у соціальній, політичній та економічній сфері країни до обліку ставлять нові вимоги, тому під впливом зовнішнього середовища він також змінюється.

Інтеграція України в ринкову економіку зумовила зміну системи обліку. В результаті росту конкуренції єдина система обліку була поділена на дві підсистеми :

- 1) фінансовий облік, який надає інформацію для всіх зацікавлених сторін;

2) управлінський, основною метою якого є створення і надання конфіденційної інформації про витрати, доходи і прибуток за окремими видами продукції та діяльності.

Фінансовий облік - обов'язковий, регламентований, а управлінський організовують для задоволення інформаційних потреб менеджерів підприємства та інших внутрішніх користувачів.

Удосконалення фінансового обліку в перспективі пов'язується з вирішенням ряду методологічних проблем:

- орієнтація на забезпечення інформацією не лише зовнішніх користувачів (керівні органи, інвестори, фінансові та банківські установи), а й внутрішніх (структурні підрозділи, служби апарату управління);
- уточнення плану рахунків фінансового обліку ;
- розробка економічних показників, що характеризують явища і процеси господарської діяльності, резерви раціонального використання ресурсів;
- отримання інформації про недоліки у роботі, втрати, непродуктивні витрати;
- розробка нових прогресивних форм обліку, орієнтованих як на ручну обробку інформації, так і автоматизовану.

Важливим об'єктом обліку є зобов'язання підприємства. До основних завдань бухгалтерського обліку зобов'язань відносять:

- точне і своєчасне документальне відображення розрахунків;
- своєчасну та повну реєстрацію інформації, відображеної в первинних документах в облікових регістрах;
- достовірне відображення інформації про зобов'язання у фінансовій звітності.

Облік кожного з елементів зобов'язань має особливі завдання. Бухгалтерський облік розрахунків з банком виконує завдання забезпечення контролю за одержанням та своєчасним погашенням банківських позик.

Завданнями обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками є забезпечення своєчасної перевірки розрахунків та попередження прострочення

кредиторської заборгованості. При формуванні облікової інформації безнадійній кредиторській заборгованості необхідно приділити особливу увагу. Кредиторську заборгованість, за якою минув термін позовної давності відносить до доходу звітного періоду в місяці, який настав після пройденого терміну позовної давності.

Основним завданням організації обліку розрахунків за податками платежами є забезпечення правильного нарахування податків та своєчасного перерахування їх до бюджету.

Завданнями обліку іншої кредиторської заборгованості є:

- своєчасна перевірка розрахунків з різними кредиторами;
- дотримання термінів розрахунків;
- надання необхідної інформації менеджерам підприємства.

Обліковий персонал підприємства повинен проводити контроль за дотриманням термінів оплати рахунків постачальників, за своєчасними розрахунками з бюджетом, органами соціального страхування, працівниками за виплатами, погашенням кредитів та відсотків по них та з іншими кредиторами.

2. КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ОЦІНКА ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІДПРИЄМСТВА

Така економічна категорія, як зобов'язання має складну та розгалужену структуру. Різноманіття складових цієї категорії дуже велике. Це пояснюється самою природою зобов'язань - вони можуть виникати майже у будь-якій ланці, на різних стадіях процесу господарювання. Класифікувати зобов'язання можна за різними ознаками - кожен розподіл матиме свої особливості та специфіку.

Зобов'язання виникають у результаті операцій чи інших минулих подій. В результаті придбання товарів і отримання послуг виникає кредиторська заборгованість (крім випадків, якщо товари були раніше оплачені або сплачені після доставки). Отримання банківського кредиту призводить до зобов'язання повернути його. Компанія також може визнавати зобов'язанням майбутні знижки, які надаються постійним клієнтам; в такому випадку продаж товарів у минулому є операцією, внаслідок якої виникає зобов'язання. Класифікацію зобов'язань наведено в таблиці 2.

У П(С)БО 11 "Зобов'язання" наводять класифікацію зобов'язань, яка офіційно визначена. Це дає можливість розробити ефективну структуру обліку даного об'єкту.

З метою обліку в зарубіжних країнах зобов'язання залежно від строків їх погашення поділяють на короткотермінові (поточні) та довготермінові. У Великобританії до короткотермінових відносять зобов'язання, які повинні бути погашені протягом одного року. З іншої точки зору акцент роблять на "узагальненість" зобов'язань, і в тому випадку до короткотермінових відносять зобов'язання, які необхідно погашати протягом операційного циклу. Ось чому на практиці вироблено таке правило: короткотерміновими вважають ті зобов'язання, які будуть погашені чи ліквідовані протягом одного року (з дати складання річного балансу) чи операційного циклу залежно від того, що триваліше. Такий підхід використовують наприклад в США, так як і в Україні. Значить всі інші зобов'язання відносять до довгострокових [4, с.385].

Види зобов'язань [16, с. 254]

ЗОБОВ'ЯЗАННЯ	
<p>Поточні зобов'язання (короткотермінові фінансові зобов'язання, які мають бути погашені протягом поточного операційного циклу підприємства чи протягом 12 місяців з дати складання балансу (з двох термінів обирають довший))</p>	<ul style="list-style-type: none"> • короткострокові кредити банків; • поточна заборгованість за довгостроковим зобов'язаннями; • короткострокові векселі видані; • кредиторська заборгованість по товарах, роботах, послугах; • поточна заборгованість за розрахунками з одержаних авансів, по розрахунках з бюджетом, по розрахунках з позабюджетних платежів, по розрахунках зі страхування, по розрахунках з оплати праці, по розрахунках з учасниками, по розрахунках з внутрішніх розрахунків, інші поточні зобов'язання.
<p>Довгострокові зобов'язання (зобов'язання, які не виникають в ході нормального операційного циклу та будуть погашені після 12 місяців з дати балансу)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • довгострокові кредити банків • інші довгострокові фінансові зобов'язання • відстрочені податкові зобов'язання • інші довгострокові зобов'язання
<p>Забезпечення (зобов'язання з невизначеною сумою або часом погашення на дату балансу)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • додаткове пенсійне забезпечення • виконання гарантійних зобов'язань • реконструкція • виконання зобов'язань відносно обтяжуючих контрактів
<p>Непередбачені зобов'язання</p>	<ul style="list-style-type: none"> • зобов'язання, яке може виникнути внаслідок минулих подій та існування якого буде підтверджено лише тоді, коли відбудеться або не відбудеться одна чи більше невизначених майбутніх подій, над якими підприємство не має повного контролю; • теперішні зобов'язання, що виникає внаслідок минулих подій, але не визнається, оскільки малоймовірно, що для врегулювання зобов'язання потрібно буде використати ресурси, які втілюють у собі економічні вигоди, або оскільки суму зобов'язання не можна достовірно визначити

Відмінність короткострокових зобов'язань від довгострокових полягає в тому, що їх погашення вимагає використовувати ті ресурси, які у випадку коли зобов'язання відсутні могли б бути використані в поточній діяльності фірми. Ще однією відмінною ознакою короткострокових зобов'язань є те, що вони перетворюються в грошові кошти чи використовуються протягом одного циклу діяльності фірми чи протягом року після дати складання балансу. Нормальний цикл роботи компанії визначають як середній проміжок часу з моменту витрачання грошових коштів на придбання товарів чи послуг до моменту, коли ці товари чи послуги знову перетворюються в грошові кошти (після їх продажу, переробки). Цей цикл складається з таких фаз: витрачання грошових коштів на придбання виробничих запасів, їх переробку в готову продукцію, продаж продукції в кредит (шляхом відкриття дебіторської заборгованості), погашення дебіторської заборгованості покупцем і надходження грошових коштів.

У Франції зобов'язання поділяють залежно від термінів погашення (один рік, від двох до п'яти років і більше п'яти років), причому такий поділ відображають в примітках до річної звітності. Також зобов'язання поділяють за видами (поточні борги, банківські овердрафти, заборгованість перед постачальниками, за податками і соціальними платежами тощо). При формуванні пенсійного забезпечення працівників багато компаній покладаються, в першу чергу, на участь у державних пенсійних програмах і на спеціальні галузеві схеми. Існують також додаткові пенсійні схеми, які фінансуються в добровільному порядку.

Довготермінові зобов'язання, відповідно до П(С)БО, включають: довгострокові кредити банків; інші довгострокові фінансові зобов'язання; відстрочені податкові зобов'язання; інші довгострокові зобов'язання.

Також, у П(С)БО 11 зазначені умови, порушення яких передбачає погашення зобов'язання за вимогою кредитора:

- позикодавець до затвердження фінансової звітності погодився не вимагати погашення зобов'язання внаслідок порушення;

- не очікується виникнення подальших порушень кредитної угоди протягом дванадцяти місяців з дати балансу.

Довгострокові зобов'язання, на які нараховують відсотки, відображають в балансі за їх теперішньою вартістю. Визначення теперішньої вартості залежить від умов та виду зобов'язання.

В Польщі довгострокові зобов'язання поділяють на боргові, кредитні та інші гарантії; кредити банків; інші довгострокові зобов'язати. Термін довгострокового періоду спеціально не обумовлюється, але передбачають, що він повинен перевищувати 12 місяців.

У Великобританії до довгострокової відносять заборгованість, яку необхідно погасити протягом терміну більше одного року з дати складання балансу. В звітності вона повинна бути відображена в тих же розділах, що й короткострокова. В примітках необхідно показувати: заборгованість, яка підлягає погашенню протягом періоду більше п'яти років та підлягає нарахуванню в розстрочку; умови погашення та ставка відсотку; розподіл заборгованості за часом погашення (1-2 роки, 2-5 років, більше 5 років).

В США визначення довгострокових зобов'язань впливає із загального визначення зобов'язань та принципу поділу на короткострокові та довгострокові. Відповідно зобов'язання визначають як можливе зменшення економічних вигод в майбутньому, які витікають із існуючих на даний момент зобов'язань даної компанії по передачі активів чи інших ресурсів контрагентам в майбутньому, які виникли як результат минулих подій, не повинні бути погашені протягом одного року чи операційного циклу (залежно від того, що триваліше).

В США як і в інших зарубіжних країнах розміщення довгострокових зобов'язань є основним джерелом фінансування капіталовкладень, які здійснюють фірми. У разі залучення цінних паперів (боргових зобов'язань) кредитори на відміну від власників акцій не мають права голосу, що дозволяє компаніям залучати інвестиції і при цьому зберігати контроль над прийняттям важливих господарських рішень теперішніми керівниками. Разом з тим, на

відміну від дивідендів виплати відсотків за довгостроковими зобов'язаннями відносять до витрат підприємства і вираховують із суми його доходу, який оподатковують податком на прибуток.

При успішному розміщенні довгострокових зобов'язань і веденні господарської діяльності поточний прибуток перебільшує розмір виплат відсотків за такою заборгованістю. Але при зниженні доходності операцій компанії як наслідок дії кон'юнктурних, структурних, циклічних та інших факторів різниця між прибутком і виплатами за довгостроковими зобов'язаннями зменшується і може бути від'ємною величиною. В цьому випадку компанія повинна буде здійснювати ці виплати за рахунок зниження дивідендів власників або відмови від будь-яких активів.

В економічній літературі є різні класифікації короткострокових зобов'язань за різними ознаками. В П(С)БО 11 наведена наступна (рис 2):

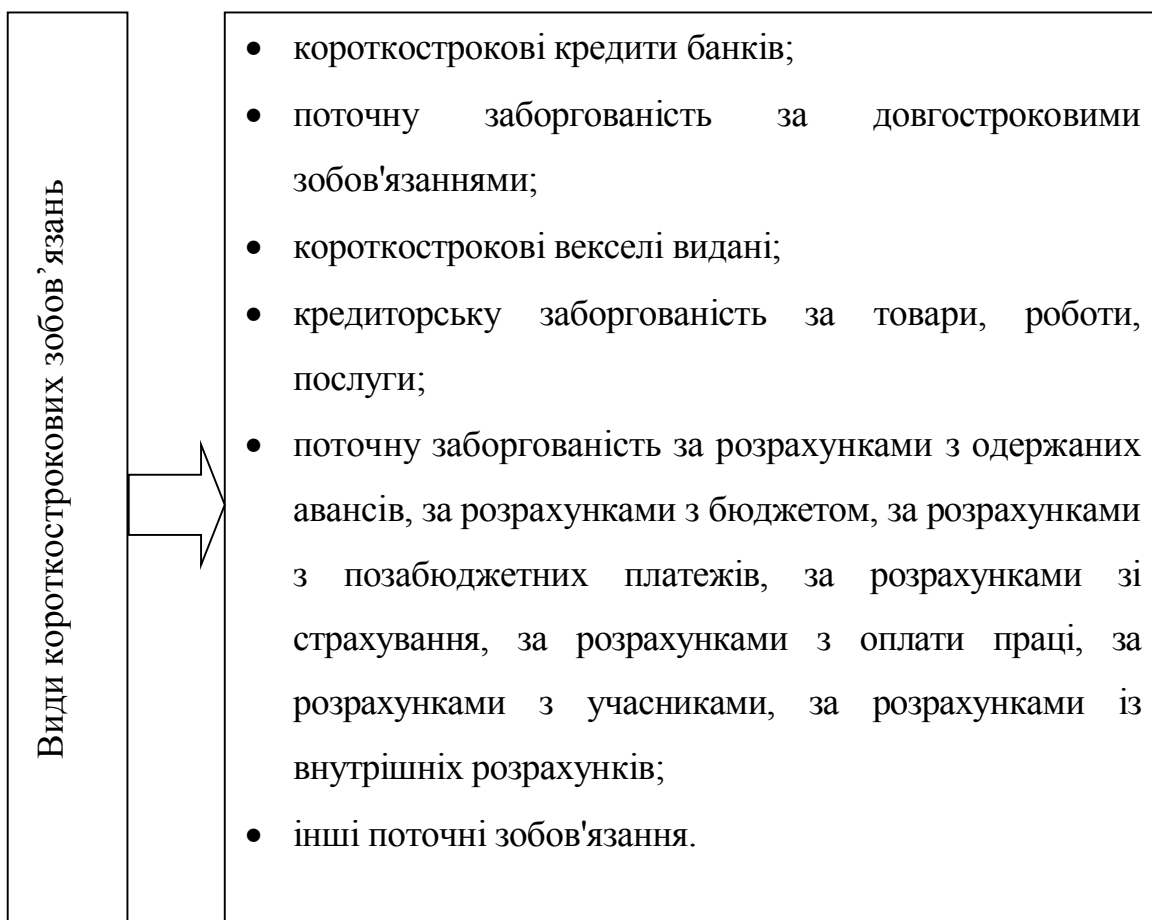

Рис.2. Класифікації короткострокових зобов'язань.

У П(С)БО зазначено, що поточні зобов'язання відображають в балансі за сумою погашення. А це означає, що у балансі зобов'язання "оцінено" в таку суму, яку потрібно буде погасити.

Короткострокове зобов'язання може бути переведена у довгострокове за таких умов:

- 1) якщо первісний термін погашення зобов'язання перевищував 12 місяців;
- 2) підприємство бажає рефінансувати зобов'язання на довгостроковій основі і бажання підкріплене відповідним договором про рефінансування або графіком платежів, який переглянутий, і буде погоджений до затвердження фінансової звітності.

За умови, що у кредитному договорі передбачено погашення зобов'язання на вимогу позикодавця, у випадку порушення певних умов, які пов'язані з фінансовим станом позичальника, зобов'язання розглядають як довгострокове тільки в тому випадку, якщо:

- позикодавець надав згоду до дати затвердження фінансової звітності не вимагати сплати, яка обумовлена порушенням відповідних умов;
- немає ніякої інформації про можливість подальших порушень протягом 12 місяців від дати балансу.

У багатьох зарубіжних країнах короткострокові зобов'язання поділяють на дві групи:

- детерміновані або чітко визначені зобов'язання;
- можливі, чи непередбачені, умовні потенційні зобов'язання. Іноді в складі другої групи виділяють оціночні зобов'язання.

У Великобританії до поточних зобов'язань відносять письмово оформлені і, як правило, забезпечені позики, кредити банків та овердрафти, аванси отримані, торгові кредити, переказні векселі до оплати, заборгованість перед іншими компаніями, в яких є частки участі, інші кредитори, в тому числі заборгованість по податках та соціальному страхуванню, доходи майбутніх періодів та інвентаризація.

В Люксембурзі кредити відображають в сумі, яка належить до

фактичного погашення, тобто суми кредиту, які з будь-яких причин не будуть погашені, списують на рахунок нерозподіленого прибутку. Якщо первісне отримані суми кредиту менше, ніж суми, належні до повернення (насамперед, відсотки), то різницю відображають в балансі та списують в міру погашення кредиту.

В США поточні зобов'язання визначають як зобов'язання, для ліквідації яких використовуються ресурси, що класифікуються як поточні активи, чи прийняття інших поточних зобов'язань. Найхарактернішими видами поточних зобов'язань у цій країні є:

- кредиторська заборгованість;
- короткострокові векселі;
- дивіденди до виплати;
- нараховані зобов'язання, віднесені до витрат періоду;
- аванси та депозити, що повертаються;
- попередньо оплачені незароблені доходи;
- податкові платежі;
- умовні платежі;
- частина довгострокової заборгованості, що підлягає погашенню в поточному періоді;
- кредиторська заборгованість до запитання.

Короткострокові зобов'язання як в Україні, так і в зарубіжному обліку погашаються в результаті використання поточних (оборотних) активів або за рахунок утворення нових короткострокових зобов'язань.

Визначаючи поняття зобов'язання, паралельно визначають і таке поняття як кредиторська заборгованість. Кредиторська заборгованість (інакше її називають рахунками до сплати чи торговими рахунками до сплати) - форма розрахунку за товари і послуги, які підприємство купує в ході операційної діяльності, що періодично повторюють і використовують у виробництві (як сировину і матеріали) чи для перепродажу.

З точки зору Ради з розробки принципів обліку Американського інституту присяжних бухгалтерів до кредиторської заборгованості відносять економічні зобов'язання підприємства, які визнають та вимірюють відповідно до ЗПБО. До складу кредиторської заборгованості включають також окремі види відстрочених кредитів, які не є зобов'язаннями, але визнаються і оцінюються відповідно до ЗПБО [4, 387].

В Положенні про концепцію обліку Австралійського фонду науково-дослідних робіт з питань обліку кредиторська заборгованість визначається як майбутня відмова суб'єкта від потенційного доходу або майбутніх економічних вигод на користь інших суб'єктів відповідно до діючого на даний час зобов'язання, зумовленого попередніми господарськими операціями або іншими подіями. Аналогічне визначення наводиться в Новій Зеландії.

Кредиторську заборгованість відображають у звітності за умови, що:

- існує ймовірність, що буде потрібна відмова від потенційного доходу або майбутніх економічних вигод;
- величину кредиторської заборгованості можна достовірно визначити.

Щодо відображення короткострокової кредиторської заборгованості в пасиві балансу, в зарубіжній практиці не існує певної послідовності та детальної класифікації безпосередньо у формі балансу при розкритті необхідної інформації. Звичайно, всі наведені вище види кредиторської заборгованості записуються одним рядком в балансі компаній зарубіжних країн з наступним розшифруванням суми в поясненнях до балансового звіту.

Така важлива категорія як зобов'язання підприємства потребує ретельного вивчення, контролю та висвітлення у відповідних документах, формах звітності. Тому природнім є те, що у примітках до фінансової звітності наводиться:

- сума та строки погашення зобов'язання, яке було виключене зі складу поточних зобов'язань;
- перелік та суми зобов'язань, що включені до статей балансу "Інші довгострокові зобов'язання", "Інші поточні зобов'язання".

Саме підприємство зацікавлене у якомога чіткішій структуризації та аналітичному розподілі забезпечень для формування повної картини щодо їх стану. Тому підприємство наводить по кожному виду забезпечень такі дані:

- Цільове призначення, причини невизначеності та очікуваний строк погашення.
- Залишок забезпечення на початок і кінець звітного періоду.
- Збільшення забезпечення протягом звітного періоду внаслідок створення забезпечення або додаткових відрахувань.
- Сума забезпечення, що використана протягом звітного періоду.
- Невикористана сума забезпечення, що сторнована у звітному періоді.
- Сума очікуваного відшкодування витрат іншою стороною, що врахована при оцінці забезпечення

Непередбачені зобов'язання — це зобов'язання, яке може виникнути і внаслідок минулих подій та існування якого буде підтверджене лише тоді, коли відбудеться або не відбудеться одна чи більше майбутніх подій, над якими підприємство не має повного контролю; або це теперішнє зобов'язання, що виникає внаслідок минулих подій, але не визнається, оскільки малоімовірно, що для врегулювання зобов'язання потрібно буде використати ресурси, які втілюють у собі економічні вигоди, або оскільки суму зобов'язання не можна достовірно визначити [7, с.49]. Доходи майбутніх періодів — це доходи, одержані підприємством у звітному періоді, але такі, що відносяться до наступних періодів. Зважаючи на специфіку наступної економічної категорії, за кожним видом непередбачених зобов'язань наводиться така інформація:

- Стислий опис зобов'язання та його сума.
- Невизначеність щодо суми або строку погашення.
- Сума очікуваного погашення зобов'язання іншою стороною.

Залежно від порядку визначення суми зобов'язання можна поділити на: реальні; потенційні (табл. 3) [1, с.32].

Реальні зобов'язання виникають на основі договору, контракту одержаного рахунка. Як правило, сума заборгованості по них є конкретною,

вона відома і прямо вказується у відповідних документах або розраховується на підставі встановлених правил (ставок, норм, тарифів тощо).

Таблиця 3

Класифікація зобов'язань залежно від порядку визначення суми

Зобов'язання	Реальні	Довгострокові
		Поточні
	Потенційні	Забезпечення
		Непередбачені зобов'язання

У діяльності підприємства можуть також виникати потенційні зобов'язання, сума платежу за якими залежить від подальших подій визначається за умови, що вона може бути виміряна з певною мірою достовірності та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення.

Потенційні зобов'язання поділяться на забезпечення та непередбачені зобов'язання.

У господарській діяльності підприємств через події чи операції, які вже відбулися, можуть виникати потенційні (умовні) зобов'язання, щодо яких сума і час майбутніх платежів не визначені (оплата відпусток працівникам, здійснення гарантійного ремонту випущеної продукції тощо). Однак перетворення цих потенційних зобов'язань на реальні залежить від того, чи відбудуться у майбутньому певні події. Так, не всі працівники підприємства отримують оплату за відпустку через плинність кадрів, тільки незначна частина випущеної продукції потребуватиме гарантійного ремонту, витрати з якого у різних випадках будуть неоднаковими.

Сума цих зобов'язань визначається із застосуванням попередніх аналітичних чи експертних оцінок. Такі зобов'язання називають забезпеченнями, оскільки їх виконання має бути забезпечене певними коштами.

Потенційні непередбачені зобов'язання виникають при узгодженні минулих господарських операцій. Вони стануть реальними, якщо відбудеться

або не відбудеться у майбутньому одна чи кілька невизначених подій, які можуть призвести до витрачання ресурсів; але повної впевненості, щодо таких зобов'язань не існує.

Непередбачені зобов'язання характеризуються:

- наявною обставиною;
- невизначеністю кінцевого результату цієї обставини;
- вирішення невизначеності на основі однієї або кількох майбутніх

подій.

Основним і нормальним способом припинення зобов'язання є його виконання, за допомогою чого досягається мета, заради якої і встановлювалося зобов'язання. Підставою припинення зобов'язання визнається лише належне, з дотриманим вимог, його виконання. На сторону, яка допустила неналежне виконання зобов'язання, покладаються додаткові зобов'язання — відшкодування збитків кредитором, сплата неустойки. Погашаючи зобов'язання, підприємство, як правило, віддає ресурси, що втілюють у собі економічні вигоди, з метою задоволення вимог іншої сторони. Погашення існуючого зобов'язання може здійснюватися, сплатою грошових коштів; передачею інших активів, наданням послуг; заміною одного зобов'язання на інше ; перетворенням зобов'язання на капітал.

Останній варіант можливий при анулюванні боргу, коли боржник офіційно на законній підставі або за волевиявленням кредитора звільняється від прийнятих ним на себе зобов'язань. Анулювання боргу не призводить до зменшення ресурсів боржника але збільшує обліковий прибуток підприємства.

Передача кредитором своїх прав за зобов'язанням іншій особі називається поступкою вимоги. Поступка вимоги відбувається за згодою між первісним і новим кредитором, про що має бути попереджений боржник.

Переведенням боржником свого боргу на іншу особу допускається лише за згодою кредитора. З переведенням боргу припиняються порука і встановлена третьою особою застава. Вони зберігають силу лише за умови, якщо поручник і або заставадавець виявлять згоду відповідати за нового боржника.

У випадках, коли кредитор звільняє боржника від існуючого зобов'язання з виплат, але боржник бере на себе зобов'язання з виплати внаслідок того, що сторона, яка прийняла на себе первісну відповідальність, не виконала свої зобов'язання тоді дебітор:

а) визнає нове зобов'язання за його справедливою вартістю по гарантії, а також

б) визнає прибуток або збиток, який дорівнює різниці між сумою будь-яких надходжень і балансовою вартістю первісного зобов'язання за вирахуванням справедливої вартості нового зобов'язання [8, с. 101].

З метою відображення в фінансовому обліку зобов'язання повинні бути достовірно оцінені. Поточні зобов'язання оцінюються та відображаються в звітності за сумою погашення.

Суттєвим моментом в оцінці довгострокових зобов'язань є вимога відображати ті з них, на які нараховуються відсотки, за їх теперішньою вартістю. Теперішня вартість - дисконтована вартість майбутніх платежів (за вирахуванням суми очікуваного відшкодування), яка, як очікується, буде необхідна для погашення зобов'язання в процесі звичайної діяльності підприємства.

Дисконтуванню підлягають суми: довгострокових кредитів; облігаційних позик; довгострокових відсоткових векселів; платежів по довгостроковій оренді; позик небанківських фінансово-кредитних установ.

Суми створених забезпечень визнаються витратами. Непередбачені зобов'язання обліковуються на позабалансових рахунках за обліковою ціною.

Таким чином, належна класифікація і оцінка зобов'язань сприяє формуванню достовірної інформації в обліку і звітності.

3. ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В УМОВАХ ЗАСТОСУВАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасні технології ведення фінансового обліку передбачають використання в обліковому процесі високопродуктивних та багатофункціональних засобів обчислювальної техніки, які забезпечують виконання в автоматичному режимі необхідних інформаційних процедур, починаючи з формування первинного документа і закінчуючи архівним збереженням даних. Найбільш ефективною організаційною формою використання електронно-обчислювальних машин є створення на їх основі автоматизованих робочих місць спеціалістів (керівників, економістів, бухгалтерів, менеджерів). Саме така організаційна форма експлуатації ЕОМ відповідає концепції розподілених систем управління та створення локальних осередків обробки економічної інформації для кожного рівня управління і кожної предметної галузі.

Під автоматизованим робочим місцем (АРМ) розуміють професійно орієнтовані малі обчислювальні системи, розташовані безпосередньо на робочих місцях спеціалістів, і призначені для автоматизації виконуваних ними робіт. Водночас, АРМ розглядають як оптимальне поєднання професійних та інтелектуальних здібностей користувача з технічними можливостями ЕОМ.

Професійна орієнтація АРМ визначається функціональною частиною програмного забезпечення, яке використовують для автоматизованого рішення задач у тій, чи іншій предметній галузі. Для створення АРМ облікового працівника використовують відповідне програмне забезпечення, а власне. АРМ - бухгалтера розглядають як людино-машинну систему зі спеціальним програмно-технологічним забезпеченням, яка постачає на усі рівні управління та собі особисто необхідну інформацію і забезпечує виконання в автоматичному режимі усіх облікових процедур.

АРМ - бухгалтера підтримує найбільш зручну форму спілкування між спеціалістом та ЕОМ, яка усуває психологічний бар'єр у відносинах людини з

машиною, забезпечує можливість швидкого навчання основним прийомам роботи на АРМ, надає можливість за мінімально короткий час отримати відповіді на запити користувача.

Впровадження комп'ютерних технологій в обліковий процес зумовлено декількома причинами. По-перше, в умовах досить жорсткої конкуренції між виробниками виникає необхідність в отриманні оперативної ділової інформації для прийняття управлінських рішень та мобільного реагування на ситуацію, що складається у виробничій та фінансовій діяльності. Така інформація повинна бути не лише оперативною, але й досить повною, достовірною і різноманітною. В умовах неавтоматизованої системи обробки облікових даних неможливо забезпечити формування оперативних даних - інформація про окремі об'єкти обліку та господарські процеси формується, як правило, після закінчення місяця, а зведені регістри та підсумкові дані можуть бути отримані через деякий час після закінчення звітного періоду. Звичайно, отримання такої інформації навіть щомісяця не відповідає вимогам та запитам управління, крім того на практиці більшість узагальнених показників формують у даний час за квартал, отже цінність таких даних для управління підприємством є незначною. Навпаки, за умови комп'ютерних технологій ведення обліку майже вся інформація стає оперативною і може бути отримана у будь-який момент часу і за будь-який період.

Вихідна інформація може бути представлена у вигляді електронного або друкованого документу, графічного зображення, передана засобами зв'язку користувачам як всередині підприємства, так і за його межами. При цьому одна і та ж інформація може бути систематизована та згрупована за різними ознаками та відтворена у різноманітних вихідних документах. За ручної обробки інформації додаткові групування та перегрупування даних вимагають й додаткових трудових затрат і часу й у більшості випадків стають недоцільними, неможливими і не завжди виправданими. Лише за умови використання в обліковому процесі комп'ютерної техніки та інформаційних технологій можна без зайвих витрат часу узагальнити, систематизувати різноманітну інформацію,

яка початкове відображена у великій кількості документів, та використати її для управління підприємством. При цьому, чим частіше формується така інформація, чим меншими є проміжки часу між її отриманням, тим ефективнішою та більш якісною є система управління.

Інша причина - значне зростання обсягів облікових даних, які повинні бути зареєстровані, опрацьовані, узагальнені та відображені у відповідних регістрах обліку та звітності.

Взагалі, зазвичай, облік зобов'язань не виділяється окремою ланкою у бухгалтерії підприємства. Його елементи включаються до певних розділів обліку - облік розрахунків, облік заробітної плати та інші. Тому доцільно буде виділити кілька моментів, що стосуються автоматизації обліку тих зобов'язань, які найбільш часто зустрічаються у процесі функціонування підприємства. Одним із них є облік грошових коштів та розрахунків.

Основними завданнями, які вирішуються на АРМ - бухгалтера в цьому випадку є наступні:

- документальне оформлення та облік грошових коштів в касі в національній валюті;
- документальне оформлення та облік грошових коштів в касі в іноземних валютах у розрізі окремих видів (кодів) валют;
- документування операцій на поточних рахунках в установах банків;
- проведення виписок банку, облік операцій на поточних рахунках;
- облік операцій на валютних рахунках, обчислення та облік курсових різниць;
- аналітичний та синтетичний облік розрахунків з підзвітними особами;
- аналітичний та синтетичний облік розрахунків підприємства (з постачальниками за отримані цінності; з фінансовими та іншими державними органами за обов'язковими податками, зборами і платежами; з депонентами; з різними дебіторами і кредиторами тощо) [13, с. 169].

Перелічені задачі у певній мірі є незалежними, тому їх автоматизація може здійснюватись як на окремих АРМ, так і на одному загальному АРМ -

бухгалтера. Розподіл функцій між окремими АРМ або працівниками залежить від кількості здійснюваних операцій, організаційної структури бухгалтерії та кількості використовуваних ПК.

В умовах інтегрованої системи обробки облікових даних на підприємстві можуть створюватись АРМ, які функціонують у різних типах локальних обчислювальних сіток (мереж) та з використанням однорівневої або багаторівневої схеми організації АРМ - бухгалтера. Найбільш зручним є створення АРМ - бухгалтера за трьома рівнями:

1. АРМ - бухгалтера з обліку касових операцій (в касі підприємства).
2. АРМ — бухгалтера з обліку грошових коштів та розрахунків (в бухгалтерії).
3. АРМ - головного бухгалтера (керівника),

За умови функціонування АРМ за декількома рівнями, між ними забезпечується обмін інформацією, використовується загальна інформаційна база. При цьому на АРМ - головного бухгалтера (керівника) переважно здійснюють лише перегляд інформації з метою контролю і прийняття управлінських рішень. Також у вигляді відеокадрів формуються різноманітні довідкові дані. Можуть отримуватись окремі документи щодо залишків коштів, оборотів за рахунками 31 "Рахунки в банках", 63 "Розрахунки з постачальниками і підрядниками", стану розрахунків за окремими їх видами. Зокрема, можна довідатися про операції, що пов'язані із виникненням або погашенням зобов'язань (надходження кредитних коштів у касу, перерахування із поточного рахунку коштів на погашення заборгованості перед постачальниками та інші). Значна частина підприємств використовує для здійснення операцій на поточному рахунку програму "Клієнт-Банк", яку встановлюють на підприємстві на основі угоди з установою банку, що обслуговує підприємство. Використання цієї програми надає клієнту додаткові сервісні можливості та зручності, дозволяє здійснювати переказ коштів безпосередньо з робочого місця бухгалтера (з офісу підприємства) та

отримувати в автоматичному режимі інформацію про рух коштів на поточних та інших рахунках в банку у вигляді щоденних виписок банку.

Виконання технологічних процедур на АРМ - бухгалтера з обліку розрахунків починається з введення пароля, встановлення якого є обов'язковим для цього функціонального АРМ. Надалі усі технологічні операції виконуються шляхом вибору відповідних функцій (кнопок) з Головного меню та меню нижніх рівнів. Після виконання будь-якої операції здійснюється повернення до основного меню, яке деталізує кожну із функцій Головного меню.

Одним із найпоширеніших видів зобов'язань є зобов'язання із заробітної плати, що має місце на будь-якому підприємстві, незалежно від специфіки його роботи.

АРМ - бухгалтера з обліку заробітної плати дозволяє автоматизувати найбільш трудомісткі операції, пов'язані із розрахунками за заробітною платою та формуванням необхідних облікових реєстрів, довідок та форм звітності.

На АРМ -- бухгалтера з обліку заробітної плати виконують наступні процедури: • проводять розрахунок заробітної плати працівникам за відпрацьований час; нараховують премії, доплати; розраховують суму авансу; обчислюють суми обов'язкових та індивідуальних утримань з доходів працюючих; формують особові листки, розрахункові відомості та зведені відомості по заробітній платі.

Комплекс розрахунків на АРМ реалізується за допомогою декількох режимів, які закладені у меню різних рівнів. Головне меню складається з наступних функцій: "Довідники", "Розрахунок", "Табель", "Зарплата", "Архів".

Режим "Довідники" включає такі підрежими, як ведення довідників структурних підрозділів підприємства, особових рахунків працюючих, постійних видів нарахувань, видів та розмірів утримань із заробітної плати, довідників ознак пільг з прибуткового податку, довідників синтетичних рахунків для віднесення сум нарахованої зарплати та ін. Більшість із цих довідників включають основний перелік, також додаткові дані [9, с. 104]. На основі функції

"Розрахунок" здійснюють необхідні розрахунки за кожним аналітичним рахунком на основі алгоритмів, закладених у програму, виконують Індивідуальні нарахування або утримання за відповідними кодами та особовими рахунками, а у разі необхідності видаляють або коригують окремі дані. У деяких програмах не передбачені процедури з нарахування заробітної плати за середнім заробітком програмним шляхом. У цьому випадку окремо обчислюють суми заробітної плати за дні відпусток, дні хвороби, після чого їх вводять на основі ручного режиму введення даних. За допомогою режиму "Табель" формується інформація про кількість відпрацьованих та невідпрацьованих днів, яка надалі використовується у розрахунках. Наступний режим "Зарплата" об'єднує декілька функцій: нарахування постійних видів заробітної плати; розрахунок та перерахунок постійних утримань; формування особових листків та зведеної інформації за окремими підрозділами та по підприємству в цілому.

"Архів" є останнім режимом на АРМ бухгалтера з обліку зарплати. Його використовують після виконання усіх розрахунків та внесення усіх виправлень. Цей режим використовують лише один раз на місяць після формування усіх передбачених вихідних форм, і перед переходом на новий розрахунковий місяць.

До основних вихідних документів, які отримують на АРМ бухгалтера з обліку зарплати належать наступні: платіжна відомість на видачу авансу, платіжна відомість на видачу зарплати, розрахункова відомість за кожним підрозділом підприємства, особові листи, зведена відомість по заробітній платі, відомість перерахування сум в ощадбанк, відомість обов'язкових нарахувань на фонд оплати праці (фоп), табель обліку робочого часу.

Крім того, можна отримувати інформацію про суми нарахованої зарплати, (що, фактично, є заборгованістю підприємства) працівникам за попередні звітні періоди та формувати різноманітні довідки про фактичні доходи та суми утриманих податків тощо.

Більшість вихідних документів формують у регламентному режимі після закінчення звітного місяця. Частина документів може бути сформована у режимі діалогу за запитом користувача (наприклад, при звільненні працівника).

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

В умовах сучасної ринкової економіки, залучення грошових коштів для розвитку підприємства із різних джерел стало не лише можливим і корисним, а й життєво необхідним. Цілком зрозуміло, що яким би успішним і прибутковим не було підприємство, все одно в процесі роботи виникають ситуації, які створюють передумови для виникнення зобов'язань перед іншими суб'єктами господарювання, банківськими установами, державою. Зобов'язання містять у собі ймовірність майбутнього вилучення коштів підприємства і втрати економічної вигоди внаслідок прийнятих у минулому обов'язків.

Проведене дослідження обліку зобов'язань дозволило зробити такі висновки.

1. Здійснюючи фінансово – господарську діяльність підприємство неминуче використовує залучені кошти, тобто утворює борги. Боргові зобов'язання підтверджують права і вимоги кредиторів щодо активів підприємства. Функціонуючі підприємства завжди мають в пасиві балансу меншу чи більшу частку позиченого капіталу, оскільки власного не вистачає для розширення масштабів діяльності. Зобов'язання можна охарактеризувати як дуже давню форму відносин між людьми з приводу виникнення часової затримки в розрахунках між сторонами обміну послугами, товарами, ресурсами та іншими цінностями.

2. Така економічна категорія, як зобов'язання має складну та розгалужену структуру. Різноманіття складових цієї категорії дуже велике. Це пояснюється самою природою зобов'язань - вони можуть виникати майже у будь-якій ланці, на різних стадіях процесу господарювання. Класифікувати зобов'язання можна за різними ознаками - кожен розподіл матиме свої особливості та специфіку. В курсовій роботі розглянута класифікація зобов'язань за різними ознаками. Для цілей обліку зобов'язання поділяють відповідно до П(С)БО 11 на довгострокові; поточні; забезпечення; непередбачені зобов'язання;

доходи майбутніх періодів, що дає змогу ефективно структурувати облік даної ділянки.

3. Важливо зазначити, що негативним фактором наявність зобов'язань у балансі підприємства була лише у країнах із плановою економікою. За умов ринку, навпаки, вважається нелогічним стримувати розвиток підприємства і обмежувати його лише власними можливостями. Природним є залучення коштів (у різних формах) для розширення масштабів діяльності, впровадження нових технологій та інших стратегічних цілей. Саме тому не можна однозначно оцінювати факт наявності зобов'язань у підприємства, так, як це може бути і небезпечна заборгованість по платежах у бюджет, і перспективні інвестиції.

4. Оформлення будь-якого виду довгострокових зобов'язань достатньо формалізовано і вимагає дотримання різних умов і обмежень. Ця практика необхідна для того, щоб захистити кредиторів від несплати боргу. Ці умови і обмеження (наприклад, кількість дозволених до випуску облігацій, ставка відсотка, дата погашення, забезпечення тощо) обумовлюють або в договорі на випуск облігацій, або у вексельній угоді, або в іншому документі, який регулює випуск. Якщо вони суттєві, то повинні бути відображені у звітності (як правило, ця інформація розкривається в примітках).

При успішному розміщенні довгострокових зобов'язань і веденні господарської діяльності поточний прибуток перебільшує розмір виплат відсотків за такими ж зобов'язаннями. Але при зниженні доходності операцій фірми як наслідок дії кон'юнктурних, структурних, циклічних та інших факторів різниця між прибутком і виплатами за довгостроковими зобов'язаннями зменшується і може бути від'ємною величиною. В цьому випадку компанія повинна буде здійснювати ці виплати за рахунок зниження дивідендів власників або відмови від будь-яких активів.

5. Не всі зобов'язання є залученими коштами, як це трактує теорія обліку, адже відрахування до бюджету, акціонерам, на соціальні заходи не можна вважати залученими. Навпаки, за законом нарахування таких відрахувань передбачає

зобов'язання погасити їх в установлені строки. Ці кошти не залучені, а вилучені з обороту. Кожен платник податків бажає зменшити свої, по суті, незворотні відрахування. Важливим методом, який використовують для цього є податкове планування, яке ґрунтується на тому, що за кожним платником податків визнається право використовувати всі допустимі законом прийоми і способи для максимального скорочення своїх податкових зобов'язань.

Пильної уваги потребують відстрочені податкові зобов'язання, які формуються через існування постійних або тимчасових різниць між даними податкового та фінансового обліку. Вони збільшують суму коштів підприємства на певний період, однак фактично не є запозиченими, оскільки мають іншу економічну природу. Вважаємо включення їх до складу позикових ресурсів недоречним.

6. Організація обліку поточних зобов'язань повинна забезпечити:

- своєчасне проведення розрахунків;
- попередження прострочення кредиторської заборгованості.

Побудова аналітичного обліку розрахунків з постачальниками має забезпечити можливість отримання необхідних даних по: акцептованих та інших розрахункових документах, термін оплати яких не настав; неоплачених в строк розрахункових документах постачальникам за невідфактурованими поставками, виданих векселях, термін оплати яких не настав; прострочених оплатою векселях; отримання комерційних кредитах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойцова М. Если долг не погашен вовремя: учет сомнительной и безнадежной задолженностей (библиотека `Фактора`).- 2-е изд./М. Бойцова – К.: Фактор, 2011. – 160 с.
2. Борщ Н. Облік розрахунків з векселями/ Н.Борщ. // Податки та бухгалтерський облік, — 2015. — №4. - С 49-50.
3. Бутинець Ф. Ф. Організація бухгалтерського обліку./ Ф. Ф. Бутинець, О. П. Войналович, І. Л.Томашевська. - Житомир: ПП "Рута", 2006. – 467с.
4. Бутинець Ф. Ф.,. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах. Навч. Посібник./ Ф. Ф. Бутинець , Л.Л Горецька – Житомир: ПП “Рута”, 2002. – 544с.
5. Власова О. Фінансові кредити в податкову і бухгалтерському обліку/О. Власова //Консультант бухгалтера. — 2010. —№ 33 —С. 22-24.
6. Воронко Р.М. Облік у зарубіжних країнах. Навчальний посібник для ВНЗ (рек. МОН України)/ Р.М. Воронко. – К.: Магнолія 2006, 2009. – 744 с.
7. Габрук О. Прострочена заборгованість і порядок її відображення в податковому обліку/ О.Габрук. // Бухгалтерський облік і аудит. —2014. — №11 - С. 49-53.
8. Грошово-кредитна політика в Україні. / За ред. В.І.Міщенко. – К.: Т-во “Знання” КОО, 2009. – 305 с.
9. Дубій О. 12 уроків з 1С:Бухгалтерії. 2-ге оновлене вид. – Львів: “Банк”, 2012. – 232 с.
10. Економіка: Навчальний посібник/ За ред. С.В. Степаненка. — К: КНЕУ, 2001.—306 с.
11. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича — К.: Знання-Прес, 2007. — 581с.
12. Іванюта П.В. Управлінські інформаційні системи в аналізі та аудиті: Навчальний посібник./П.В. Іванюта. — К.: Центр учбової літератури. 2007. - 180 с.

13. Івахненко С.В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту: Навч. пос./ С.В. Івахненко. – К.: “Знання-Прес”, 2003. – 349 с.
14. Кім Г. Бухгалтерський облік: первинні документи та порядок їх заповнення : навч. посібник для студ. вищих навч. закладів / Г. Кім, В. В. Сопко, Ю. Г. Кім. - 2-ге вид., переробл. і доповн. - К. : Центр навчальної літератури, 2006. - 480 с.
15. Косміна Р.М. Бухгалтерський (фінансовий) облік. Навчальний посібник для економічних спеціальностей ВНЗ . / Р.М. Косміна .– К. : Вища школа, 2012. – 255 с.
16. Кужельний , М. В. Організація обліку : підручник / М. В. Кужельний, С. О. Левицька. – К. : ЦУЛ, 2010. – 352 с.
17. Мельник С.І. Облік у зарубіжних країнах. Підручник для ВНЗ / С.І. Мельник, О.М. Губачова. - К.: ЦУЛ, 2008 . – 432 с.
18. Мочерний С. В. Економічна теорія: Учбовий посібник./С.В. Мочерний. — К.: Академія, 2003.—584с.
19. Національні стандарти бухгалтерського обліку [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1046.172.0>
20. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. [Електронний ресурс].
Режим доступу:
http://uazakon.com/documents/date_a1/pg_ivwdsg.htm
21. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України, прийнятий Верховною Радою України 16 липня 1999р. №996-XVI (зі змінами і доповненнями). [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14>
22. Сухорукова Т. Списання дебіторської та кредиторської заборгованості в податковому та бухгалтерському обліку/Т. Сухорукова // Економіка. Фінанси. Право. — 2014.—№6.—С 26-28.
23. Фридман М. Основи монетаризма /Под науч. ред. Д.А. Козлова. — М.: ТЕИС, 2002.—175с.

24. Чумакова І. Методичні аспекти аудиту зобов'язань в умовах реформування бухгалтерського обліку/І. Чумакова, В. Кузьмін // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: економіка. — 2012. — № 12.— С.245-249.
25. Шквір В.Д., Загородній А.Г., Височан О.С. Інформаційні системи і технології в обліку. – Львів: Видавництво Національного університету “Львівська політехніка”, 2003. – 268 с.
26. Юровський Б. Бухгалтерський облік вексельних операцій/ Б.Юровський // Консультант бухгалтера. — 2015. — № 18-19. — С. 6-12.